

Federaal actieplan circulaire economie

2021-2024

Versie: 9 december 2021

Inhoud

Inhoud	1
Visie over circulaire economie	2
Deel 1: Definitie, uitdagingen en kansen	4
1.1 Wat is circulaire economie?	4
1.2 Versterking van het concurrentievermogen en jobcreatie	5
1.3 De strijd tegen de klimaatverandering.	6
1.4 De strijd tegen biodiversiteitsverlies	7
1.5 Vermindering van onze afhankelijkheid van hulpbronnen	8
Deel 2: Bestuur	8
Deel 3: Federale bijdrage aan het Europese programma	10
Europees actieplan voor de circulaire economie	10
De Europese taxonomie voor duurzame activiteiten	11
Handelsbeleid en internationale samenwerking	12
Deel 4: Maatregelen ter bevordering van de circulaire economie in het kader van het herstelplan	13
Deel 5: Aanvullende federale maatregelen voor een circulaire economie	14
Doelstelling 1 – Stimuleren van het op markt brengen van circulaire producten en diensten	15
Doelstelling 2 – Bevorderen van meer circulariteit in de productiemethoden	19
Doelstelling 3 – Ondersteunen van de rol van de consumenten en aanbestedende diensten	21
Doelstelling 5 – Zorgen voor de nodige stimulansen en instrumenten	23
Doelstelling 6: Ondersteunen van de rol van werknemers in de transitie	24
Doelstelling 7 – Evalueren van de vorderingen	25

Visie over circulaire economie

De natuurlijk hulpbronnen, het klimaat en de biodiversiteit van onze planeet komen steeds meer onder druk te staan door onze productie- en consumptiepatronen en de groeiende vraag naar grondstoffen. Een veilige toegang tot grondstoffen is een belangrijke en strategische economische kwestie geworden door prijsstijgingen en de volatiliteit van bepaalde hulpbronnen. Deze uitdagingen vloeien voort uit een economie die al te vaak *lineair* is, die met andere woorden gebaseerd is op het "ontginnen-produceren-consumeren-weggooien"-model. Een *circulaire* economie daarentegen is een economie die erop gericht is producten, componenten en grondstoffen zo lang mogelijk in de economie te houden, waarbij de gebruikswaarde verhoogd en de productie van afvalstoffen beperkt wordt.

Een efficiënter gebruik van hulpbronnen en de overgang naar een circulaire economie pakken de onderliggende oorzaken aan van de wereldwijde uitdagingen op het gebied van klimaat, biodiversiteit en milieu. De circulaire economie biedt ook veel opportuniteiten, door de creatie van werkgelegenheid, innovatie en welvaart en door onze economie een boost te geven na de economische gevolgen van COVID-19. Ten slotte stelt de overgang naar een circulaire economie ons in staat duurzame producten en diensten aan te bieden aan consumenten. In dit verband achtte de regering het noodzakelijk om ambitieuze doelstellingen voor de circulaire economie vast te leggen op federaal niveau om zo nieuwe economische kansen te creëren en de klimaatverandering, het verlies aan biodiversiteit en de aantasting en vernietiging van ecosystemen tegen te gaan en onze afhankelijkheid van grondstoffen te verminderen.

Als we de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) willen halen, die unaniem zijn aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in 2015, moet onze economie beter afgestemd worden op de fysieke grenzen van de aarde¹. Het doel van deze agenda voor duurzame ontwikkeling is het uitroeien van armoede, het beschermen van onze bestaansmiddelen op aarde en het waarborgen van de welvaart tegen 2030. De circulaire economie staat centraal bij de verwezenlijking van doelstelling 12 inzake duurzame consumptie- en productiepatronen en draagt bij tot andere doelstellingen, zoals doelstelling 9 voor een veerkrachtige, inclusieve en duurzame industrialisatie of doelstelling 13 inzake de bestrijding van klimaatverandering. De circulaire economie wordt daarom door de federale regering beschouwd als een essentieel element voor de verwezenlijking van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen.

¹ Stockholm Resilience Center (2015). Zie: <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html>

Op Europees niveau is de Green Deal² de nieuwe strategie voor een moderne, concurrerende, hulpbronnefficiënte en klimaat neutrale Europese economie tegen 2050. In dit verband heeft de Europese Commissie in 2020 een actieplan goedgekeurd rond circulaire economie, voor een schoner en concurrerder Europa³; dit plan volgt het actieplan 2015 op⁴. Het nieuwe actieplan voorziet in een reeks wetgevende, regelgevende en vrijwillige acties en besteedt bijzondere aandacht aan de als prioritair beschouwde sectoren. Ook onze buurlanden, waaronder Nederland en Frankrijk, hebben ambitieuze plannen rond circulaire economie aangenomen. Heel wat lidstaten hebben bovendien de ambitie uitgesproken om na covid-19 het economisch herstel te focussen op de Europese Green Deal.

Dit actieplan wil de kansen die de circulaire economie biedt in België grijpen op het vlak van innovatie, werkgelegenheid, welzijn en concurrentievermogen en de positie van België op dit gebied bepalen. Met dit plan zal de federale regering de hefboomen en bevoegdheden, waarover zij beschikt op nationaal, Europees en internationaal niveau, activeren. Deze hefboomen omvatten het productbeleid, het consumentenbeschermingsbeleid, de overheidsopdrachten, het fiscaal beleid en het Plan voor Herstel en Veerkracht (PHV).

De drie Belgische gewesten, alsook een toenemend aantal lokale overheden, voeren een ambitieus beleid inzake circulaire economie. De samenhang met de maatregelen en strategieën van de regio's op het gebied van de circulaire economie zal worden bevorderd door meer samenwerking tussen overheidsniveaus en beleidsterreinen. De federale staat zal, via coördinatie en samenwerking met de regio's, ernaar streven de werkzaamheden van de regio's aan te vullen en te versterken door gebruik te maken van de institutionele bevoegdheden van de federale staat. De regionale strategieën voor de circulaire economie worden hieronder opgesomd:

- Waals gewest: <https://economiecirculaire.wallonie.be>
- Vlaams gewest: <https://vlaanderen-circulair.be>
- Brussels gewest: <http://www.circulareconomy.brussels>

Ten slotte is ook de mobilisatie van de verschillende actoren (burgers, bedrijven, overheden, middenveld en de academische wereld) een prioriteit.

De maatregelen in dit actieplan zullen gericht zijn op sectoren en productgroepen met de grootste ecologische voetafdruk en circulariteitspotentieel, waaronder elektrische en elektronische apparatuur, chemicaliën, batterijen en voertuigen, verpakking, kunststoffen, textiel en de bouw. De belangrijkste actiedomeinen van dit plan zijn: het ecologisch ontwerp en de herstelbaarheid van producten, het gebruik van gerecycleerde materialen, de vervanging van gevaarlijke chemische stoffen, de bevordering van het gebruik van digitale technologieën voor de traceerbaarheid van hulpbronnen, de beschikbaarheid van informatie voor consumenten en inkopers in de overheidssector, de financiering en de internationale aandacht voor duurzamere productie- en consumptiepatronen en het toezicht op de vooruitgang.

Het actieplan bestaat uit vijf afzonderlijke delen:

- Deel 1: Definitie, uitdagingen en kansen
- Deel 2: Bestuur

² Europese Commissie (11 december 2019). De Europese Green Deal. Raadpleegbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0640>

³ Europese Commissie (11 maart 2020). Een nieuw actieplan voor een circulaire economie - Voor een schoner en concurrerder Europa. Raadpleegbaar op: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:98:FIN&WT.mc_id=Twitter

⁴ Europese Commissie (2 december 2015). Maak de cirkel rond - Een EU-actieplan voor de circulaire economie Raadpleegbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:52015DC0614>

- Deel 3: Federale bijdrage aan het Europese programma
- Deel 4: Maatregelen ter bevordering van de circulaire economie in het kader van het Plan voor Herstel en Veerkracht (PHV)
- Deel 5: Aanvullende federale maatregelen voor een circulaire economie

Deel 1: Definitie, uitdagingen en kansen

1.1 Wat is circulaire economie?

Een circulaire economie is een economie die voorziet in de menselijke basisbehoeften en tegelijk functioneert binnen de biofysische grenzen van de planeet. Door de gebruikswaarde van producten, componenten en grondstoffen zo lang mogelijk in de economie te houden - via intelligente productontwerpen, het hergebruik en/of gedeeld gebruik van producten, het herstellen, de herconditionering en de recuperatie van reserveonderdelen of uiteindelijk de recyclage - zorgt de circulaire economie op lange termijn voor de duurzaamheid van de economische activiteit. Hierdoor zal de ontginning en consumptie van natuurlijke hulpbronnen, de productie van afval en verontreinigende stoffen en het landgebruik binnen de planetaire grenzen gehouden worden.

Binnen de circulaire economie kan een onderscheid gemaakt worden tussen de technische kringlopen, die betrekking hebben op grondstoffen zoals koper, aluminium en beton, en de biologische kringlopen, die betrekking hebben op materialen zoals water, bodem, hout, bioafval of landbouwgrondstoffen. Biologische materialen kunnen hergebruikt en gerecycleerd worden en hebben een energetische toepassing, zoals blijkt uit het onderstaande schema⁵. Dit actieplan spitst zich in het bijzonder toe op de technische cyclus van de circulaire economie, waarvoor de federale expertise het meest relevant is. Waar het relevant is, zal bij de uitvoering van de verschillende maatregelen in dit plan echter ook rekening gehouden worden met het gebruik van materialen op biologische basis (in sectoren als kunststoffen of textiel bijvoorbeeld).

⁵ Ellen MacArthur Foundation en McKinsey (2013). Towards the circular economy, an economic and business rationale for an accelerated transition. Raadpleegbaar op: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/Ellen-MacArthur-Foundation-Towards-the-Circular-Economy-vol.1.pdf>

OUTLINE OF A CIRCULAR ECONOMY

PRINCIPLE

1

Preserve and enhance natural capital by controlling finite stocks and balancing renewable resource flows
 ReSOLVE levers: regenerate, virtualise, exchange

Regenerate Substitute materials Virtualise Restore

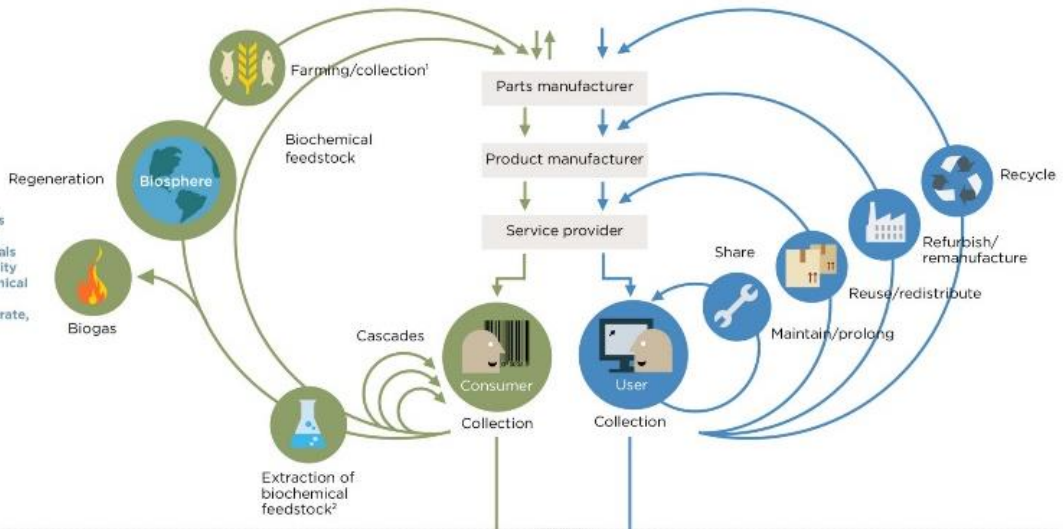
Renewables flow management

Stock management

PRINCIPLE

2

Optimise resource yields by circulating products, components and materials in use at the highest utility at all times in both technical and biological cycles
 ReSOLVE levers: regenerate, share, optimise, loop

PRINCIPLE

3

Foster system effectiveness by revealing and designing out negative externalities
 All ReSOLVE levers

Minimise systematic leakage and negative externalities

1. Hunting and fishing
 2. Can take both post-harvest and post-consumer waste as an input
 Source: Ellen MacArthur Foundation, SUN, and McKinsey Center for Business and Environment; Drawing from Braungart & McDonough, Cradle to Cradle (C2C).

Figuur 1: De contouren van een circulaire economie. Bron: Ellen MacArthur Foundation en McKinsey, 2013.

De circulaire economie begint in de productontwerpfase. Naar schatting wordt meer dan 80% van de milieueffecten van producten in de ontwerpfase bepaald⁶. Ecologisch ontwerpen is erop gericht de milieueffecten van producten, waaronder het energieverbruik, gedurende de hele levenscyclus van de producten te verminderen. Het is de bedoeling het ontwerp van een product te heroverwegen om zo de levensduur ervan te verlengen en de ontmanteling, reparatie en recyclage ervan te vergemakkelijken. Een circulaire economie berust ook op innovatieve consumptiepatronen op basis van gedeeld gebruik (de collaboratieve economie) en de consumptie van diensten in plaats van producten (de functionaliteitseconomie).

1.2 Versterking van het concurrentievermogen en jobcreatie

Circulaire economie streeft het efficiënte gebruik van hulpbronnen na waarbij de technologische en organisatorische innovaties op dit gebied tal van mogelijkheden bieden waaronder de creatie van duurzame lokale banen; stimulatie van hergebruik- en reparatiediensten, stimulatie van de sociale economie, versterking van de veerkracht van onze economie en creatie van nieuwe concurrentievoordelen en nieuwe markten Door de productontwerpen te verbeteren en het hergebruik

⁶ Joint research center (2018). Disponible sur: <https://ec.europa.eu/jrc/en/research-topic/sustainable-product-policy>

van materialen te stimuleren, worden niet alleen de innovatie en het concurrentievermogen ondersteund, maar kunnen bedrijven ook hun uitgaven voor grondstoffen, energie en afvalverwerking terugschreeven en hun veerkracht en concurrentievermogen versterken.

Verscheidende studies hebben geprobeerd het economisch potentieel van de circulaire economie te kwantificeren. In een studie van de Koning Boudewijnstichting wordt geschat dat 7,5% van de banen in België momenteel verband houdt met de circulaire economie⁷. In een studie van PWC wordt het economisch potentieel van de circulaire economie in België geraamd op 1 tot 7 miljard euro tegen 2030 en wordt geschat dat er tot 100.000 extra banen kunnen worden gecreëerd⁸. Uit een studie van KU Leuven blijkt dat bij een omschakeling naar een circulaire economie in Vlaanderen 30.000 extra jobs kunnen gecreëerd worden tegen 2030⁹. Volgens een studie van de Ellen MacArthur Foundation en McKinsey zou Europa, door de beginselen van de circulaire economie toe te passen, kunnen profiteren van nieuwe technologieën en tegen 2030 een nettowinst van 1.800 miljard dollar kunnen genereren, oftewel 900 miljard dollar meer dan wanneer het huidige pad van het lineaire model zou worden gevolgd¹⁰.

De overgang naar een circulaire economie brengt ook nieuwe uitdagingen met zich mee voor de arbeidsmarkt en moet sociaal worden geregeld. De mismatch tussen vereiste en beschikbare kwalificaties, (her)kwalificatie en arbeidsmobiliteit zijn bestaande uitdagingen op de Belgische arbeidsmarkt. Uit studies blijkt dat de circulaire economie meer banen schept voor laag- en middelbaar opgeleiden dan andere economische modellen. De sectoren die verband houden met circulaire strategieën, zoals hergebruik, reparatie, verhuur en leasing, zijn namelijk arbeidsintensief. De overgang naar een circulaire economie kan daarom, mits voortdurend gevolgd en begeleid te worden, nieuwe kansen scheppen voor groepen mensen met de meeste problemen op de arbeidsmarkt.

1.3 De strijd tegen de klimaatverandering.

De circulaire economie is een doeltreffende manier om onze uitstoot van broeikasgassen (BKG) te verminderen en zo de klimaatverandering en de gevolgen ervan tegen te gaan (de opwarming van het klimaat is een van de vijf belangrijkste factoren die een invloed hebben op de biodiversiteit). Onze inspanningen om de emissies terug te dringen, spitsen zich toe op de directe energieproductie en het directe energieverbruik. Maar ook de uitstoot van broeikasgassen bij landbouwactiviteiten en de productie van consumptiegoederen en bouwmaterialen verdienen onze aandacht. Meer dan de helft van de koolstofuitstoot in de wereld is afkomstig van de ontginning en verwerking van grondstoffen¹¹. De Ellen MacArthur Foundation heeft aangetoond dat door het toepassen van circulaire economiestrategieën in 5 belangrijke sectoren (cement, aluminium, staal, kunststof en voeding) de uitstoot van broeikasgassen bij de productie van consumptiegoederen tegen 2050 met de helft (ofwel 9,3 miljard ton koolstof) kan

⁷ Koning Boudewijnstichting en Circle Economy (2019). Circulaire tewerkstelling in België – Een nulmeting van de werkgelegenheid in de circulaire economie in België. Raadpleegbaar op: <https://www.kbs-frb.be/nl/Activities/Publications/2019/20190919avc>

⁸ Price Waterhouse Cooper (2016). Potentieel van de circulaire economie in België Raadpleegbaar op: <https://www.health.belgium.be/nl/potentieel-van-de-circulaire-economie-belgie-samenvatting>

⁹ KU Leuven - HIVA (2018): Impact van de circulaire economie in Vlaanderen op de sociale economie en de tewerkstelling van kansengroepen.

https://hiva.kuleuven.be/nl/onderzoek/thema/klimaatendo/p/projecten/jobimpact_van_de_circulaire_economie

¹⁰ Ellen MacArthur Foundation (2015). Growth within: a circular economy vision for a competitive Europe.

¹¹ OESO (2018). Global Material Resources Outlook to 2060-: Economic drivers and environmental consequences. Raadpleegbaar op: <http://www.oecd.org/publications/global-material-resources-outlook-to-2060-9789264307452-en.htm>

worden teruggedrongen. Dit illustreert het potentieel van de circulaire economie in de strijd tegen klimaatverandering.

Broeikasgassen zijn verantwoordelijk voor de opwarming van de aarde, de stijging van de zeespiegel en extreme weersomstandigheden zoals hittegolven, droogte, orkanen en overstromingen. Deze weersverschijnselen hebben op hun beurt een negatieve invloed op het milieu, de gezondheid, de voedselproductie, de beschikbaarheid van water, onze infrastructuur en sociale structuren en vertegenwoordigen een aanzienlijke economische kostprijs^{12,13}.

1.4 De strijd tegen biodiversiteitsverlies

Negentig procent van het verlies aan biodiversiteit wordt veroorzaakt door de ontginning en verwerking van grondstoffen, brandstoffen en voedsel¹⁴. De circulaire economie is een effectieve manier om het verlies aan biodiversiteit tegen te gaan, omdat dit model optreedt op het niveau van de productie van goederen, diensten en voedsel. De circulaire economie streeft naar consumptievermindering, minder afval en vervuiling, beperking van de klimaatverandering en het verbeteren van het behoud en herstel van ecosystemen.

Wereldwijd bedreigt de menselijke activiteit een ongekend aantal soorten met uitsterven; tot één miljoen soorten worden bedreigd waaronder vele in de komende decennia¹⁵. Het verlies aan biodiversiteit ondermijnt de productiviteit, de veerkracht en het aanpassingsvermogen van de natuur en brengt onze economieën, bestaansmiddelen en welzijn in gevaar. Biodiversiteit, de ongelooflijke verscheidenheid aan leven op aarde, levert ook de ecosysteemdiensten die aan de basis liggen van het menselijk bestaan, een goede levenskwaliteit en onze economie. Een diversiteit aan ecosystemen, soorten, variëteiten, cultivars en genen voorzien de mensheid van voedsel, geneesmiddelen, hout voor bouw en consumptie, diensten zoals de regulering van de water-, lucht- en bodemkwaliteit, bestuiving en klimaatregeling door koolstofvastlegging¹⁶. Volgens een schatting van het World Economy Forum is meer dan de helft van het mondiale BBP afhankelijk van de natuur.

Net zoals de strijd tegen klimaatverandering de strijd tegen biodiversiteitsverlies ondersteunt, kunnen de maatregelen ter bevordering van de biodiversiteit ook de klimaatmaatregelen ondersteunen: onze terrestrische en onderwaterecosystemen zijn echte koolstofputten. De gezondheid van deze ecosystemen beïnvloedt hun vermogen om koolstof efficiënt op te slaan, zodat een opwaartse spiraal mogelijk is.

In de nieuwe EU-biodiversiteitsstrategie 2030¹⁷ wordt benadrukt dat het essentieel is voor gezonde en veerkrachtige samenlevingen om de natuur de ruimte te geven die ze nodig heeft. De recente COVID-19 pandemie heeft ons duidelijk gemaakt dat de natuur dringend moet beschermd en hersteld worden.

¹² IPCC (2014). Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerabilities. Raadpleegbaar op: https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ar5_wgII_spm_en.pdf

¹³ OVAM (2018). De bijdrage van circulaire economie aan het klimaatbeleid. Raadplegen op: <https://www.ovam.be/link-tussen-materialenbeleid-en-klimaatbeleid>

¹⁴ IRP (2019). World Resources Outlook 2019. United Nations Environment Programme. Beschikbaar op: <https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook>

¹⁵ L'évaluation mondiale sur la biodiversité et les services écosystémiques réalisée par l'IPBES en 2019

¹⁶ IPBES. 2019. Samenvatting voor beleidsmakers van het algemeen beoordelingsrapport inzake biodiversiteit en ecosysteemdiensten. Persbericht beschikbaar op: https://www.ipbes.net/news/Media-Release-Global-Assessment-Fr#_By_the_Numbers

¹⁷ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_fr

Wereldwijd worden ook bossen op een alarmerend tempo gekapt wat eveneens een belangrijke drijfveer is van klimaatverandering en verlies van biodiversiteit. De EU speelt hierbij een grote rol aangezien het tussen 1990 en 2008 zowat een derde van de globaal verhandelde agriculturele producten betrokken bij ontbossing geïmporteerd en verbruikt heeft (onder meer soja, cacao, koffie, rundsvlees en palmolie).

1.5 Vermindering van onze afhankelijkheid van hulpbronnen

De wereldwijde vraag naar hulpbronnen zoals metalen, niet-metaalhoudende minerale producten, fossiele brandstoffen, biomassa, water en land is in de afgelopen twee decennia sterk gestegen door de bevolkingsgroei en onze hogere levensstandaard. De digitale transitie en de verschuiving naar hernieuwbare energiebronnen dragen ook bij tot de versnelling van de vraag naar bepaalde grondstoffen zoals lithium, een stof die nodig is voor de productie van batterijen. Ook geopolitieke conflicten maken de toegang tot bepaalde materialen onzeker. De EU heeft een lijst opgesteld van 30 kritieke grondstoffen in termen van voorziening en hun belang voor de Europese industrie¹⁸. In 2018 heeft de EU maatregelen vastgesteld om de voorziening van grondstoffen in Europa veiliger en duurzamer te maken¹⁹.

België heeft weinig grondstoffen en is sterk afhankelijk van ingevoerde grondstoffen, die op termijn schaarser en duurder zullen worden. Grondstoffen en onderdelen maken 40-60% uit van de kostenbasis van Europese productiebedrijven²⁰. Dit stelt bedrijven bloot aan risico's zoals stijgende en volatiele grondstofprijzen en voorzieningsrisico's. Hoewel een verbetering van de productieprocessen een efficiënter gebruik van hulpbronnen mogelijk maakt, zijn ook het terugwinnen van materialen en het aanpassen van onze consumptiepatronen via een overgang naar een meer circulaire economie van essentieel belang.

Deel 2: Bestuur

De overgang naar een meer circulaire economie vergt de betrokkenheid van alle actoren in de samenleving. Nationale en Europese overheden, ondernemingen, werknemers, universiteiten, onderzoekcentra, consumenten, milieuverenigingen, enz. Ze hebben allemaal belangrijke hefboomen en actiemiddelen. Goed bestuur, dat de betrokkenheid van al deze actoren mogelijk maakt, is derhalve van fundamenteel belang.

Wij geven hier een overzicht van de verschillende vormen van samenwerking die wij in het kader van de uitvoering van dit plan willen ontwikkelen of versterken.

De federale regering: een invloedrijke speler op Europees niveau

In het kader van de toekomstige Europese werkzaamheden rond de kringlooeconomie en producten (zie deel 3) zal de federale regering de coördinatie van de Belgische positie nemen in het kader van de onderhandelingen over een groot aantal dossiers. Deze sturing zal plaatsvinden binnen de ad hoc groepen

¹⁸ Europese Commissie (2020). Critical Raw Materials Resilience: Charting a Path towards greater Security and Sustainability. Raadpleegbaar op: https://ec.europa.eu/growth/sectors/raw-materials/specific-interest/critical_en

¹⁹ Europese Commissie (2018). Report on critical raw materials and the circular economy. Raadpleegbaar op: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d1be1b43-e18f-11e8-b690-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-80004733>

²⁰ Ellen MacArthur foundation (2015). Growth within: a circular economy vision for a competitive Europe Raadpleegbaar op: https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/EllenMacArthurFoundation_Growth-Within_July15.pdf

van het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM) en andere instanties zoals het Directoraat-generaal Coördinatie en Europese Zaken (DGE).

Daarnaast zullen wij ook onze reeds bestaande samenwerking met andere lidstaten voortzetten. Het doel is duurzame allianties tot stand te brengen en zo een grotere en doeltreffender invloed te kunnen uitoefenen op toekomstige Europese debatten over producten.

Daartoe zullen wij voortbouwen op de ervaring die reeds is opgedaan tijdens de coördinatieoefening van een federaal gecoördineerde "non-paper" over IPS in de eerste helft van 2021. Wij zullen derhalve voorstellen om een overlegmechanisme tussen nationale deskundigen en attachés (RP) mede op te zetten.

Een dergelijke samenwerking met andere lidstaten zal ons ook in staat stellen om het Belgisch voorzitterschap van de Raad in 2024 zo goed mogelijk voor te bereiden.

Meer strategische samenwerking tussen de federale en de regionale overheden

Enkele jaren geleden werd op initiatief van de gewestelijke en federale administraties een intra-Belgisch platform over circulaire economie opgericht. Het doel was de uitwisselingen tussen de overheidsdiensten op dit niveau te vergemakkelijken en aldus de samenhang van de door elk van hen uitgevoerde acties te waarborgen. Het platform heeft bijvoorbeeld gewerkt aan de kwestie van financiering en aan het identificeren van wetgevende, technische en financiële belemmeringen voor de overgang naar een circulaire economie in België.

Hoewel het al enkele eerste resultaten heeft opgeleverd (die met name zijn gebruikt om dit plan op te stellen), heeft het intra-Belgische platform voor circulaire economie nog niet voldoende politieke steun om te zorgen voor een echt gecoördineerd en coherent beleid, zoals aanbevolen door de OESO, de EU en de belanghebbenden.

De federale ministers van leefmilieu en economie zullen, in het kader van de Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu (ICL) uitgebreid met economie, een initiatief nemen om het huidige intra-Belgische platform voor de circulaire economie om te vormen tot een structureel instrument met een politieke draagwijdte voor een betere coördinatie van het beleid op het gebied van de circulaire economie.

De ICL uitgebreid met economie zal hiertoe, in samenspraak met de betrokken regionale ministers, de leden van het intra-Belgisch platform circulaire economie verzoeken om een rapport met de sterke punten en de verbeterpunten van het huidige platform op te stellen. Het rapport zal eveneens de onderwerpen aangeven waarvoor een versterkte medewerking/samenwerking nodig is tussen de federale en de regionale overheden.

Uitgaande van de conclusies van dit rapport zal de ICL uitgebreid met economie:

- een duidelijk mandaat kunnen vaststellen voor het intra-Belgisch platform circulaire economie, waarbij wordt gesteld dat dit platform dossiers zal kunnen indienen en de Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu (ICL) uitgebreid met economie zal kunnen vatten;
- een gemeenschappelijke langetermijnvisie en gemeenschappelijke langetermijndoelstellingen kunnen vaststellen;
- Vaststelling van de thema's betreffende samenwerking voor een vastgelegde periode en van de verwachte resultaten. Deze thema's kunnen periodiek worden herzien. Het intra-Belgische platform

van de EG zal ook worden gebruikt om de voorbereiding van de federale maatregelen die reeds in dit plan zijn opgenomen, te verfijnen (deel 5). Op die manier zal bij de concrete uitvoering van de acties rekening kunnen worden gehouden met de acties die reeds op regionaal niveau worden uitgevoerd, waardoor doublures worden voorkomen en een daadwerkelijke complementariteit wordt gewaarborgd.

Deel 3: Federale bijdrage aan het Europese programma

Europees actieplan voor de circulaire economie

In maart 2020 heeft de Europese Commissie haar tweede actieplan circulaire economie gepubliceerd. Een zeer groot deel ervan is gewijd aan het productbeleid en de consumentenbescherming, twee federale bevoegdheden. Er worden talrijke wetgevingsvoorstellen op deze twee gebieden aangekondigd. In de komende maanden en jaren zal de federale regering dan ook, samen met de drie gewesten en de andere lidstaten, een zeer actieve rol spelen bij de onderhandelingen over en de omzetting van deze nieuwe wetten.

Dus heeft de Commissie het doel om een geheel nieuw "beleidskader voor duurzame producten" op te zetten. Dit kader zal zich toespitsen op drie pijlers:

- **Duurzame producten ontwerpen**

De Europese Commissie is van plan een reeks richtlijnen te herzien waarin reeds minimumeisen zijn vastgesteld (in de vorm van productnormen) voor verschillende productcategorieën, verschillende levenscyclusfasen en verschillende milieueffecten.

De belangrijkste herziening wordt die van richtlijn 2009/125/EG inzake ecologisch ontwerp²¹, die oorspronkelijk bedoeld was om het energieverbruik van elektrische en elektronische apparatuur te beperken. Deze richtlijn zal worden herzien om het scala van bestreken producten uit te breiden en er circulariteitscriteria, die gericht zijn op een efficiënt gebruik van hulpbronnen en grondstoffen, in op te nemen. De nadruk zal liggen op de prioritaire sectoren en waardeketens, waaronder elektrische en elektronische apparatuur, batterijen en voertuigen, verpakkingen, kunststoffen, textiel, bouwmaterialen, staal, cement en chemicaliën.

Wat bio-gebaseerde materialen betreft, zullen de maatregelen van het plan voor een circulaire economie ook worden afgestemd op die waarin is voorzien in het kader van de uitvoering van het Europees actieplan voor de bio-economie²².

Om het hele Europese productbeleid coherent te maken, zullen ook de bestaande productrichtlijnen worden herzien met het oog meer circulariteit in de producten. Er zullen ook nieuwe richtlijnen worden uitgevaardigd. Zo kondigt de Commissie, naast de herziening van de richtlijn inzake ecologisch ontwerp, voor de komende twee jaar een reeks wetgevingsvoorstellen aan betreffende producten zoals batterijen, verpakkingen, autowrakken, enz. en betreffende nieuwe sectoren zoals textiel.

²¹ Europese richtlijn (2009/125/EG). Raadpleegbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0125&from=FR>

²² Meer informatie beschikbaar op: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/research-area/environment/bioeconomy_en

- **Consumenten in staat stellen goed overwogen keuzes te maken door hun betrouwbare informatie te verstrekken**

Eén van de hoekstenen van het beleidskader van duurzame projecten is de basis dat consumenten in staat moeten zijn om weloverwogen en kosteneffectieve keuzes te maken.

Daarom zal de Commissie de wetgeving inzake consumentenbescherming herzien, zodat de consument op het verkooppunt kan rekenen op betrouwbare en relevante informatie. Deze informatie zal met name betrekking hebben op de levensverwachting van de producten, de beschikbaarheid van reparatiediensten, de beschikbaarheid van reserveonderdelen en herstelhandleidingen.

Bedrijven die over de milieueffecten van hun product of dienst wensen te communiceren, zullen zich derhalve op een erkende methodologie moeten baseren. De PEF/OEF-methodologie (Product/Organisation Environmental Footprint), die zich nog in een overgangsfase bevindt, zou als basis kunnen worden gebruikt. In dit verband zal België erop toezien dat het evenredigheidsbeginsel in acht wordt genomen, aangezien kmo's niet in staat zijn om zelf geavanceerde milieuoetafdruk- en/of levenscyclusanalyses uit te voeren.

- **De consument een echt recht op herstelling geven**

De Commissie zal ook een "recht op herstelling" instellen.

Wat betreft de rol die waarborgen kunnen spelen bij het aanbieden van producten die beter passen binnen een circulaire economie, zal de Commissie nagaan hoe Richtlijn 2019/771 in die zin kan worden aangepast.

Voor het volledige toekomstige kader van het productbeleid dat de drie onderstaande secties omvat, en in het bijzonder voor het initiatief Duurzame Producten, zal de federale regering, als Belgisch CCIM-leider, erop toezien dat België ambitieuze standpunten verdedigt. Zij zal er met name voor zorgen dat het productbeleid, dat op Europees niveau wordt ontwikkeld, een werkelijk geïntegreerd productbeleid is. Dit betekent dat de wetgevingsinstrumenten, hoewel zij binnen een kader van de circulaire economie zijn ontwikkeld, rekening zullen moeten houden met alle milieueffecten gedurende de gehele levenscyclus van producten. Daartoe zal een adequate methodologie (die gebaseerd zou kunnen zijn op de PEF-methode, die zich momenteel nog in een overgangsfase bevindt) ontwikkeld en goedgekeurd moeten worden volgens een bestuursvorm die neutraliteit garandeert. België zal er ook op toezien dat de samenhang en complementariteit van de verschillende instrumenten van het productbeleid (bv. normen, labels, EPR, overheidsopdrachten, enz.) worden verzekerd, alsook de samenhang tussen de verschillende aangekondigde wetgevingen. Er zal ook bijzondere aandacht worden besteed aan de verwijdering van zorgwekkende chemische stoffen uit producten.

De Europese taxonomie voor duurzame activiteiten

In juni 2020 werd, parallel aan het actieplan circulaire economie, een taxonomie voor de identificatie en classificatie van duurzame economische activiteiten voorgesteld om investeringen daarop af te stemmen. De federale regering en de gefedereerde entiteiten zullen betrokken blijven, bijvoorbeeld via de Taskforce 'Sustainable Finance' (TFSP) die wordt voorgezeten door de FOD Financiën.

De EU taxonomie is een classificatiesysteem dat duurzame economische activiteiten opsomt en een belangrijke tool die investeringen in duurzame economische activiteiten moet stimuleren en de Europese Green Deal moet helpen verwezenlijken. De EU taxonomie zal bedrijven, investeerders en beleidsmakers passende definities geven over welke economische activiteiten als ecologisch duurzaam kunnen worden beschouwd. Hierdoor schept de EU taxonomie zekerheid voor investeerders, bescherming van

particuliere investeerders tegen greenwashing en hulp voor bedrijven bij het plannen van de transitie. Daarbovenop zorgt ze voor het verhinderen van de versnippering van de markt en een heroriëntatie van investeringen naar duurzame economische activiteiten.

De Taxonomieverordening²³ is op 22 juni 2020 bekendgemaakt in het Publicatieblad van de Europese Unie en op 12 juli 2020 in werking getreden. Het kader voor de EU taxonomie is vastgelegd in deze verordening door de voorwaarden te bepalen waaraan een economische activiteit moet voldoen om als ecologisch duurzaam gekwalificeerd te worden.

Wil een economische activiteit als duurzaam beschouwd worden, dan moet zij aan een aantal voorwaarden voldoen:

- A. Het moet bijdragen tot een van de zes milieudoelstellingen vastgesteld in de Taxonomieverordening:
 - 1. Vermindering van klimaatverandering
 - 2. Adaptatie aan klimaatverandering
 - 3. Duurzaam gebruik en bescherming van water en mariene hulpbronnen
 - 4. Transitie naar een circulaire economie
 - 5. Preventie en bestrijding van verontreiniging
 - 6. Bescherming en herstel van de biodiversiteit en ecosystemen
- B. Deze moet het principe van niet significant te schaden respecteren, wat wil zeggen dat het bijdragen aan een milieudoelstelling, geen schade mag berokkenen aan een andere milieudoelstelling.
- C. Het wordt uitgevoerd met inachtneming van de minimumwaarborgen inzake sociale bescherming die in de verordening zijn vastgesteld (met inbegrip van de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen, de Internationale Arbeidsorganisatie, enz.).
- D. Het voldoet aan de technische screeningscriteria die door de technische deskundigengroep in de vorm van gedelegeerde handelingen zijn ontwikkeld en die vanaf 1 januari 2022 van toepassing zijn voor klimaatgerelateerde doelstellingen en vanaf 1 januari 2023 voor de andere milieudoelstellingen.

De Taxonomieverordening draagt de Commissie op om de werkelijke lijst van duurzame economische activiteiten op te stellen en zo via gedelegeerde handelingen technische selectiecriteria vast te stellen voor elke milieudoelstelling. De Commissie heeft op 4 juni 2021 april de eerste gedelegeerde handeling voor de milieudoelstellingen 1 en 2 aangenomen. De Commissie zal technische selectiecriteria voor de andere vier milieudoelstellingen aannemen in de verordening (water, circulaire economie, voorkoming van verontreiniging en biodiversiteit). De Commissie zal criteria vastleggen voor deze doelstellingen in een gedelegeerde handeling, zoals bepaald in de Taxonomieverordening. Deze zal in 2022 worden vastgesteld en vanaf 2023 van toepassing zijn.

Handelsbeleid en internationale samenwerking

De meeste producten zijn afkomstig uit geglobaliseerde waardeketens. Internationale handel vindt plaats in verschillende stadia van de levenscyclus van een product, inclusief wanneer een product het einde van zijn levenscyclus bereikt. De federale staat zal de circulaire economie blijven steunen op gebieden zoals het handelsbeleid (met name in de hoofdstukken over handel en ontwikkeling in de vrijhandelsovereenkomsten waarover de Europese Commissie onderhandelt) en in de normalisatiewerkzaamheden op internationaal niveau (bv. de ISO-norm inzake circulaire economie die momenteel wordt ontwikkeld). De federale regering heeft zich er ook toe verbonden actief en constructief

²³ Verordening (EU) 2020/852 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de totstandbrenging van een kader ter bevordering van duurzame beleggingen: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020R0852>

deel te nemen aan de onderhandelingen over het toekomstige VN-verdrag inzake bedrijfsleven en mensenrechten en aan de ontwikkeling van een Europees wetgevingskader inzake de zorgvuldigheidsplicht.

Deel 4: Maatregelen ter bevordering van de circulaire economie in het kader van het Plan voor Herstel en Veerkracht

In juli 2020 heeft de Europese Raad consensus bereikt over een Europees herstelplan om de sociaaleconomische gevolgen van de COVID-19-crisis aan te pakken. Dit plan, "Next Generation EU" genaamd, omvat een tijdelijk financieel instrument, in de vorm van subsidies en leningen, ter ondersteuning van de lidstaten. Om van deze Europese financiering te kunnen genieten, heeft België op 30 april 2021 zijn Plan voor Herstel en Veerkracht (PHV), dat federale en gewestelijke projecten omvat, bij de Europese Commissie ingediend.

Het Plan voor Herstel en Veerkracht (PHV) stelt projecten voor betreffende publieke investeringen en structurele hervormingen. Deze projecten spelen in op de uitdagingen die geïdentificeerd zijn door de aanbevelingen per land in het kader van het Europees semester. Het PHV moet ook aantonen dat het consistent is met het nationale energie- en klimaatplan (of de bijwerkingen daarvan). Het is gebaseerd op de Europese strategische prioriteiten en legt de nadruk op de ecologische en digitale transitie. Het plan bestrijkt een periode van 6 jaar (2021-2026).

In het kader van het PHV zal de federale regering het investeringsproject "Belgium Builds Back Circular" op de rails zetten, dat de overgang naar een circulaire economie in België moet versnellen. Het project heeft de ambitie om projecten te financieren op het gebied van ecodesign, zorgwekkende chemische stoffen te vervangen en kmo's voor te lichten en te sensibiliseren over de circulaire economie. De twee belangrijkste mijlpalen van het project worden hieronder beschreven:

- **Mijlpaal 1: Financiering van projecten op het gebied van ecodesign en vervanging van gevaarlijke chemische stoffen**

De doelactoren van deze projectoproep zijn ondernemingen, inclusief kmo's en onderzoekscentra. De gefinancierde projecten moeten circulaire investeringsopportuniteiten helpen ontsluiten om twee prioritaire doelstellingen van de federale overheid concreet te realiseren:

1. De vervanging van zorgwekkende chemische stoffen bevorderen hetzij via veiligere stoffen, of via alternatieve technologieën/producten/methoden/bedrijfsmodellen.
 2. Bijdragen tot het ecologisch ontwerp van producten om hun hergebruik, repareerbaarheid, herverpakking of revisie, hun opwaardeerbaarheid, gerecycleerde inhoud en recycleerbaarheid te vergemakkelijken. Hierbij kan het gaan om de ontwikkeling van nieuwe producten of diensten en de ontwikkeling van innovatieve bedrijfsmodellen.
- Alvorens de oproepen tot het indienen van projecten te lanceren, zal een marktanalyse worden uitgevoerd om te bepalen aan welke technische, sectoriële, enz. oriëntaties de voorkeur moet worden gegeven. Evenzo zal vooraf een studie worden verricht om uitsluitings- en selectiecriteria voor te financieren projecten vast te stellen. **Mijlpaal 2: Bewustmaking en informatieverstrekking aan kmo's over de circulaire economie om hun overgang naar duurzaamheid en circulariteit te ondersteunen en versnellen.**

Concreet zal dit worden verwezenlijkt door middel van

- 1) een website die de nodige informatie verstrekt over ondersteunende maatregelen voor kmo's die wensen over te schakelen op een circulair-economiemodel;

- 2) een zelfbeoordelingsinstrument waarmee kmo's hun vooruitgang op weg naar dit bedrijfsmodel kunnen meten en
- 3) een jaarlijkse bewustmakingscampagne gespreid over 3 jaar, die de voordelen van de circulaire economie promoot.

In het kader van de uitvoering van deze 2 mijlpalen zal de federale staat zorgen voor coherentie en complementariteit met de acties van de gewesten en de raadpleging van alle betrokken partijen. s.

Deel 5: Aanvullende federale maatregelen voor een circulaire economie

De in dit hoofdstuk gepresenteerde maatregelen zullen elk hun eigen operationele plan en tijdschema hebben. Dit betekent dat voor elke maatregel :

- Er zal een federaal proefproject aangewezen worden. In dit stadium is voor elke maatregel reeds een proefproject aangewezen. Deze proef kan worden gewijzigd naar gelang van de exacte oriëntatie van de maatregel.
- De belanghebbenden zullen aan het begin van het proces geraadpleegd worden. Afhankelijk van de aard van de maatregel zal het overleg rechtstreeks met de belanghebbenden en/of via de adviesorganen (ECC en FRDO-CFDD) plaatsvinden.
- Ook met de regio's zal in een vroeg stadium van het proces overleg worden gepleegd. Binnen het intra-Belgische EG-platform of binnen de ad hoc groepen van het CCIM voor wat op Europees niveau moet worden opgepakt.
- Wat de oprichting van RA's betreft, zal de volledige procedure van de wet op de standaardproducten van 21 december 1998 van toepassing zijn.
- Indien nodig zal een specifiek budget worden toegewezen.

De kabinetten Dermagne en Khattabi verbinden zich ertoe medio februari 2022 terug te komen om een tijdschema voor te stellen voor de uitvoering van de maatregelen van dit plan. In dit kader zal ook worden gespecificeerd welke juridische middelen (koninklijk besluit, wet, enz.) er zullen gebruikt worden voor elk van deze maatregelen. Daarna zal om de zes maanden een informatieve IKW worden georganiseerd om de leden van de regering te informeren over de voortgang van dit plan.

De Belgische markttoezichtautoriteiten zullen ook bewust gemaakt worden van het onderwerp circulaire economie door het Nationaal Verbindingsbureau, gehuisvest bij de FOD Economie en opgericht door de Europese verordening betreffende markttoezicht en productconformiteit (2019/1020).

Samen met deelstaten en het bedrijfsleven streven we naar een volledig circulaire economie en willen we van ons land een voortrekker maken op vlak van circulaire economie. In het algemeen zal prioriteit gegeven worden aan de in dit plan beoogde productnormen op Europees, waarbij niet uit het oog mag worden verloren dat deze voordelen kunnen hebben op bepaalde gebieden en zo een pioniersrol kunnen vervullen. Bij de ontwikkeling van de hieronder genoemde maatregelen (binnen en buiten het Europese kader) zal bijzondere aandacht worden besteed aan het concurrentievermogen van onze ondernemingen, ook op internationaal niveau, en aan het zoveel mogelijk vermijden van extra administratieve en financiële lasten in combinatie met andere regelgeving.

Ten slotte zal voor alle opgenomen maatregelen in dit plan het evenredigheidsbeginsel worden toegepast. Bij de concrete uitvoering van de acties zal dus rekening gehouden worden met de specifieke kenmerken van kmo's (er zal op worden toegezien dat extra administratieve lasten voor KMO's zoveel mogelijk worden vermeden (indien de RIA (analyse van de impact van regelgeving) van een maatregel mogelijke problemen aan het licht brengt, kunnen grondigere analyses worden uitgevoerd). Zo nodig kan de regering passende ondersteunende en/of begeleidende maatregelen nemen.

Doelstelling 1 – Stimuleren van het op markt brengen van circulaire producten en diensten

Maatregel 1: Wijzigen van de productnormen zodat hergebruik en/of recyclage vergemakkelijkt kan worden Piloot: FOD Volksgezondheid in overleg met betrokken partners

Context: Tussen 2018 en 2020 heeft de federatie voor recyclage op verzoek van de federale minister van Leefmilieu de sorteer- en recyclageprocessen van een reeks afvalstromen onderzocht (bv. huishoudelijke verpakkingen, elektrische en elektronische toestellen, batterijen, papier/karton, textiel, banden, klein gevaarlijk afval, bouwafval, enz.) Het doel was om de technische, technologische en economische belemmeringen voor effectieve en efficiënte recyclage te analyseren. Wat de technische en technologische belemmeringen betreft, is bijzondere aandacht besteed aan het productontwerp. Het ontwerp van een product kan het recyclageproces immers bemoeilijken of zelfs volledig onmogelijk maken.

De niet-homogene samenstelling van bepaalde verpakkingen (bv: toevoeging van sleeves, toevoeging van interne beschermlagen), de kleuren die voor bepaalde materialen worden gebruikt (bv : ondoorzichtige PET of PET in verschillende kleuren, donker glas of met een verflaag) kan bijvoorbeeld een correcte identificatie van de materialen door de sorteermachines verhinderen en het sorteerproces in de war sturen en hun recyclage beletten. Gelijmde en gesmolten onderdelen in elektrische en elektronische toestellen verhinderen bijvoorbeeld een efficiënte demontage en belemmeren ook het recyclageproces. De niet-homogene samenstelling van bouwmaterialen (meerlaagse panelen, onbekende materialen, teerhoudende dakbedekking) of textiel (geborduurde logo's, aanwezigheid van knopen/ritsen/velcro) zijn andere gevallen waarin recycling wordt bemoeilijkt.

Dit zijn slechts enkele van de voorbeelden die verder zullen worden onderzocht en die kunnen leiden tot nieuwe normen voor producten die in het kader van de wet van 21 december 1998 worden vastgesteld. Deze voorstellen zouden ook op Europees niveau kunnen gebracht worden in het kader van de talrijke wetsvoorstellen die in deel 2 worden genoemd, of op federaal niveau, al naargelang het geval. Er zal ook een dialoog (eventueel onder toezicht van de overheid) tussen de producenten en recycleerders tot stand worden gebracht.

De hierboven genoemde studie van de recyclingsector was toegespitst op recycling. Natuurlijk kunnen bepaalde ontwerpelementen van een product ook het hergebruik (van onderdelen of van het product als geheel) of de reparatie ervan belemmeren. Voorbeelden hiervan zijn materialen die zijn gelast of geassembleerd met specifieke schroeven waardoor de demontage van bepaalde producten verhinderd wordt. Met dergelijke aspecten moet rekening worden gehouden in de context van het komende wetsvoorstel betreffende SPI (Sustainable Product Initiative) op Europees niveau (zie punt 3). De acties die zullen worden ondernomen, zullen ook worden ondernomen vanuit het perspectief van deze twee andere aspecten van circulariteit. Er zal ook rekening worden gehouden met de prioriteiten op het gebied van de kringloopeconomie die met name door de schaal van Lansink zijn vastgesteld, zodat de voorkeur wordt gegeven aan een ontwerp dat in de eerste plaats gericht is op reparatie, hergebruik en vervolgens recycling.

Maatregel 2: Bevordering van de herstelbaarheid door middel van een verplichte index die bij de aankoop van producten (ook online) op het product moet worden vermeld. Deze index moet de consument correcte informatie geven over de herstelbaarheid van het product dat hij van plan is te kopen. Hij zal in een eerste fase op bepaalde elektrische en elektronische toestellen worden aangebracht. Verschillende criteria zullen in deze index worden opgenomen, zoals de beschikbaarheid van reserveonderdelen die nodig zijn voor de goede werking van het product, de prijs ervan, de beschikbaarheid van herstelhandleidingen, het gemak van de reparatie (demontage, toegang tot onderdelen), enz. Indien relevant moet het product ook een verbruiksmeter bieden (vergelijkbaar met een kilometerteller). De index zal worden weergegeven op een etiket of een poster of in een andere geschikte vorm. Deze index zal later uitgroeien tot een duurzaamheidsindex die informatie zal geven over de robuustheid en betrouwbaarheid van producten.

Piloot: FOD Volksgezondheid in overleg met betrokken partners

Context: de bevordering van productreparatie is een belangrijk element voor de verlenging van de levensduur van de producten en de bestrijding van de geplande veroudering. Een in 2017 door de FOD Economie gefinancierde studie stelde reeds de invoering van een herstelbaarheidsindex voor. Sedert 1 januari 2021 is een dergelijke index in Frankrijk verplicht. De index wordt op vijf productcategorieën toegepast: smartphones, laptops, wasmachines, televisietoestellen en elektrische grasmaaiers.

De herstelbaarheidsindex die op Belgisch niveau wordt opgezet, zal sterk geïnspireerd zijn op de Franse index en zal in eerste instantie op dezelfde productcategorieën van toepassing zijn. Er zal worden overwogen om een dergelijke index ook bij andere productcategorieën toe te passen, met name om zich aan te passen aan de specifieke kenmerken van de Belgische markt (bijv. fietsen). Een dergelijke ontwikkeling zal plaatsvinden met onze Benelux-partners in het kader van de samenwerking op het gebied van de circulaire economie, alsook met onze Franse collega's. In het najaar 2021 zijn hierover vergaderingen gepland met onze Benelux-partners om het Franse model te bespreken.

Om misleidende beweringen te voorkomen, zullen producenten die de herstelbaarheid van hun product willen meedelen, dit bovendien uitsluitend door middel van de herstelbaarheidsindex moeten doen (zie maatregel 12).

Deze index zal dan evolueren tot een duurzaamheidsindex om ook andere aspecten dan de herstelbaarheid te bestrijken en zo de consument te informeren over de nuttige levensduur van het product. Uit verschillende studies²⁴ blijkt dat consumenteninformatie verwachten over de duurzaamheid van producten en niet alleen over de herstelbaarheid ervan, en dat zij vaak bereid zijn meer te betalen voor duurzamere producten.

Maatregel 3: Verstrekking van informatie over de handhaving van softwarecompatibiliteit. De consument moet weten wat de levensduur van de software-updates van zijn toestel is; Deze informatie zal worden verstrekt door de fabrikant en de verkoper. Met ingang van X maand 202X.

Piloot: FOD Volksgezondheid in overleg met betrokken partners

Context: Smartphones, tablets en computers zijn niet altijd in staat om updates van het besturingssysteem te ondersteunen. Dit kan leiden tot vertragingen of vroegtijdige veroudering van de toestellen, waardoor de consument gedwongen wordt een nieuw toestel te kopen. Deze strategieën moeten worden vermeden en de duurzaamheid van toestellen die zeer afhankelijk zijn van besturingssystemen moet worden gewaarborgd. Het verstrekken van informatie over softwarecompatibiliteit is in Frankrijk sinds 1 januari

²⁴ ADEME, UFC Que Choisir (2016). Etiquette énergie et information sur la performance des produits.

2021 verplicht. Wat maatregel 2 betreft, zal de Belgische verplichting gebaseerd zijn op deze nieuwe Franse wetgeving.

Maatregel 4: Ontwikkeling van een betrouwbare certificering voor gerecycleerde inhoud. Het doel is een certificeringssysteem te ontwikkelen om aan te tonen dat een product gerecycleerde materialen bevat. Een dergelijk certificaat zal worden afgeleverd door een geaccrediteerde instelling, die de nodige tests zal uitvoeren. De eisen voor het certificaat en de noodzakelijke tests zullen in samenwerking met de overheid worden vastgesteld. Daarnaast zullen bij koninklijk besluit minimumeisen worden opgelegd voor elke producent die de vermelding "bevat gerecycleerd materiaal" of een soortgelijke vermelding op zijn product wenst aan te brengen (zie ook maatregel 13).

Piloot: FOD Volksgezondheid in overleg met betrokken partners

Context: Materialen nemen een aanzienlijk deel van de productiekosten voor hun rekening en de recyclagedoelstellingen worden steeds ambitieuzer. Het doel is gerecycleerde materialen te verwerken in nieuwe producten, zoals voorzien in de Europese strategie voor kunststoffen.

De richtlijn betreffende verpakking en verpakkingsafval²⁵ (die momenteel wordt herzien) voorziet bijvoorbeeld in de vaststelling van streefcijfers in termen van gerecycleerde inhoud voor een tiental verpakkingscategorieën (b.v.: handel, vervoer, flessen van schoonmaakproducten, enz.) De nieuwe richtlijn betreffende het eenmalig gebruik van bepaalde kunststofproducten²⁶ bevat een verplichting om vanaf 2025 ten minste 25% gerecycleerde kunststof te verwerken in PET-flessen en vanaf 2030 ten minste 30% gerecycleerde kunststof in drankflessen. In het algemeen zijn er nog problemen met de zekerheid van bevoorrading, de kwaliteit en de veiligheid van gerecycleerde materialen. Het is ook niet altijd even gemakkelijk voor alle actoren in de distributieketen om te garanderen dat een onderdeel of een product x% gerecycleerde materialen bevat. Er bestaan reeds methoden om dit te attesteren en ook binnen de uitvoeringsmodaliteiten van de SUP-richtlijn wordt er gewerkt aan een methode om recycled content te attesteren.

Om schadelijke gevolgen voor de gezondheid te vermijden en om het vertrouwen van de consument te winnen, is het essentieel – doch evenmin gemakkelijk te garanderen – dat de gerecycleerde materialen aan dezelfde kwaliteitseisen en chemische veiligheidsvereisten voldoen als nieuwe materialen.

Verder moet voor elk type materiaal nagegaan worden welke methode het meest geschikt en het best uitvoerbaar is in het licht van de algemene milieuprestaties van het product. Voor sommige stoffen (b.v. plastic polymeren) is het nog niet mogelijk het percentage gerecycleerd materiaal te bepalen op basis van tests; dit kan echter wel op basis van administratieve gegevens worden bepaald.

Maatregel 5: Samen met de Belgische REACH-partners een strategisch overheidsbeleid uitstippelen voor de vervanging van zorgwekkende chemische stoffen om de circulariteit van producten te versterken. In deze strategie zullen de volgende elementen opgenomen worden:

- **een combinatie van informatie, regelgevende en economische instrumenten;**
- **een combinatie van transversale en verticale acties die gericht zijn op prioritaire thema's die specifiek zijn voor België.**

Piloot: FOD Economie in overleg met betrokken partners

Context: Tal van producten die in het dagelijks leven worden gebruikt, zoals elektronische of plastic artikelen, bevatten chemicaliën die bepaalde eigenschappen aan deze producten toekennen. Sommige chemische stoffen zijn gevaarlijk en vormen daardoor niet alleen een risico voor mens en milieu, maar

²⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/ALL/?uri=celex%3A31994L0062>

²⁶ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-11-2019-REV-1/en/pdf>

ook een reële belemmering voor het veilige hergebruik en het recycleren van producten die deze stoffen bevatten. Het is dan ook van cruciaal belang dat deze stoffen worden vervangen door duurzamere alternatieven die het sluiten van de materiaalkringloop niet in de weg staan. In 2019 publiceerde de FOD Economie het rapport "Development of a strategic roadmap for the substitution of SVHC as part of a sustainable economy"²⁷ om Belgische bedrijven te helpen bij het zoeken naar en implementeren van duurzame alternatieven. Het verslag van deze studie zal als basis dienen voor de vaststelling van een passende en doeltreffende strategie. Deze actie heeft tot doel de bevindingen en de methodologie van het verslag van 2019 toe te passen om de prioriteiten van een nationaal vervangingsplan vast te stellen, de vastgestelde maatregelen te analyseren en de sociaaleconomische impact ervan te kwantificeren.

Maatregel 6: Bepaalde wegwerpproducten bannen en herbruikbare alternatieven bevorderen die een vermindering van de milieu- en gezondheidseffecten van deze producten garandeert, op basis van een analyse van hun volledige levenscyclus.

Piloot: FOD Volksgezondheid in overleg met betrokken partners

Context: Elk jaar belanden miljoenen tonnen afval in de oceaan. Op de stranden van de EU bestaat meer dan 80% van het zwerfvuil uit plastic, waarvan de helft uit wegwerpplastic bestaat.

In dit verband heeft de Europese Unie Richtlijn (EU) 2019/904 betreffende de vermindering van de milieueffecten van bepaalde kunststofproducten uitgevaardigd.

De omzetting ervan in een Koninklijk Besluit is momenteel in behandeling en omvat een verbod op het in de handel brengen van een aantal plastic producten voor eenmalig gebruik, dat verder gaat dan de richtlijn.

In een tweede fase zal het nuttig zijn te kijken naar alternatieven (andere materialen dan plastic) om een duidelijk beeld te krijgen van hun milieu-effecten. Er moet, in samenspraak met de gewesten, specifiek aandacht besteed worden aan andere sectoren, zoals de catering- en de verpakkingsector, en in een tweede fase moet de analyse uitgebreid worden naar andere sectoren, indien relevant.

Maatregel 7: De mogelijkheid onderzoeken om een juridisch kader te scheppen voor het "ontwerpen" van bepaalde nieuwe diensten

Piloot: FOD Volksgezondheid in overleg met betrokken partners

Context: In de afgelopen jaren hebben we de opkomst gezien van nieuwe diensten die aan consumenten worden aangeboden in verschillende domeinen, waaronder mobiliteit (bv. fietsen/scooters/deelauto's), voedingsmiddelen (bv. thuisbezorging in verschillende vormen), enz. Tot dusver is de milieu-impact van die nieuwe diensten niet onderzocht. Deze nieuwe diensten kunnen belangrijke maatschappelijke voordelen hebben, maar kunnen ook schadelijk zijn voor het milieu. Het is bijgevolg noodzakelijk om, via een studie, deze nieuwe diensten te identificeren, de mogelijke positieve en negatieve effecten op het milieu in kaart te brengen en mogelijke maatregelen vast te stellen om hun impact te verbeteren. Deze studie zou kunnen worden gebaseerd op bestaande werkzaamheden op dit gebied, met name de recente werkzaamheden²⁸ uitgevoerd op verzoek van de FRDO (Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling). Er

²⁷ RDC Environnement en EPPA (april 2019). Development of a strategic roadmap for the substitution of SVHC as part of a sustainable economy. Raadpleegbaar op: <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Entreprises/Development-of-a-strategic-roadmap-for-the-substitution-of-SVHC-as-part-of-a-sustainable-economy.pdf>

²⁸ « Durabilité des modèles économiques innovants : focus sur les modes de mobilité ».

zal ook een voorbereidende analyse uitgevoerd worden om te bepalen welke sectoren en/of soorten diensten moeten geanalyseerd worden. Een gefaseerde aanpak kan overwogen worden.

Daarnaast ontwikkelen zich ook nieuwe bedrijfsmodellen en diensten die de circulariteit van materialen ondersteunen. Deze moeten ondersteund worden (zie doelstellingen 2 en 5).

Maatregel 8: Ontwikkeling en verspreiding (via opleidingen, informatiesessies, enz.) van een methodologie voor ondernemingen die een bedrijfsmodel van het type "PAAS" (Product/Performance As A Service) willen opzetten.

Piloot: FOD Volksgezondheid en FOD Economie (E5) in overleg met betrokken partners

Context: In 2018 heeft de FOD Volksgezondheid een Belgisch bedrijf begeleid dat actief is in de verlichtingssector. Het doel was de onderneming te helpen bij de omschakeling van een deel van haar activiteiten naar een businessmodel van het type PAAS. Er zouden specifieke aanbevelingen (in de vorm van een gids) kunnen worden geformuleerd. Deze aanbevelingen kunnen gemakkelijk worden veralgemeend naar andere sectoren. Het doel van de maatregel is derhalve:

- een vereenvoudiging van de bestaande methodologie en deze bekend maken bij andere ondernemingen;
- een specifiek deel over 'chemical leasing' te ontwikkelen;
- een digitaal platform ontwikkelen waarop het standaardtraject naar een PAAS (of per sleutelsector) kan worden gevolgd.

Deze maatregel kan ook worden opgenomen in de voorlichtings- en bewustmakingsactiviteiten voor kmo's, die in het kader van het Plan voor Herstel en Veerkracht (PHV) zijn vastgesteld (zie deel 4 van dit plan). Daarbij zal uiteraard rekening worden gehouden met bestaande of toekomstige maatregelen van de regio's en sectoren op dit gebied.

Maatregel 9: Proefproject voor dubbele prijsstelling van energieverlindende producten (deze maatregel is uit het federaal plan voor duurzame ontwikkeling 2020-2025).

Piloot: FOD Economie in overleg met betrokken partners

Context: Wanneer burgers energieverlindende producten kopen, zijn ze niet ten volle geïnformeerd - op economisch vlak - over de kostprijs van deze producten. Naast de aankoopprijs weten ze niet altijd wat de kosten zullen zijn in verband met het energieverbruik van de producten, en elektriciteit in het bijzonder. Energielabels geven veel informatie, maar een essentieel gegeven ontbreekt, namelijk de jaarlijkse prijs aan elektriciteit voor een gemiddeld gebruik van het product. Deze informatie is echter essentieel om de doelgroep in staat te stellen de economische gevolgen van bepaalde aankopen volledig te begrijpen. In het kader van de regelgeving inzake de energie-efficiëntie van producten, en met name het geharmoniseerde energielabel, worden producten gepromoot die minder energie verbruiken en duurder in aanschaf zijn, maar waarvan de jaarlijkse kosten (bijv. elektriciteit en water) over het algemeen lager zijn. Het doel is de keuze van de consument te vergemakkelijken door hem te informeren over de gemiddelde totale jaarlijkse kosten van het gebruik van energie-intensieve producten en hem zo aan te moedigen om "duurzamere" aankoopkeuzes te maken. Als voorbeeld heeft het Planbureau de Total Cost of Ownership (TCO) van elektrische auto's berekend in vergelijking met die van diesel- en benzineauto's. Voor middelgrote auto's hebben elektrische auto's een lagere TCO als hun verwachte aantal afgelegde kilometers voldoende hoog is (studie van het Planbureau over de Total Cost of Ownership). Tegen ten laatste einde 2023 is er een promocampagne operationeel die deze problematiek aankaart bij de burgers. FOD Economie neemt de pilotage voor zich.

Doelstelling 2 – Bevorderen van meer circulariteit in de productiemethoden.

Maatregel 10: Op betrouwbare wijze de ontwikkeling van circulaire economische modellen ondersteunen en stimuleren, door het scheppen van een kader met het oog op het evalueren en verlenen van een duurzaamheids- en circulariteitscertificering voor de diensten die worden aangeboden aan de bedrijven, inzonderheid de kmo's, in het kader van hun omschakeling naar een circulaire economie. Dit certificeringskader moet de expertise op het vlak van duurzaamheid en circulariteit coördineren en zorgen voor het verlenen van officiële certificaten met erkende eisen inzake duurzaamheid en circulariteit, door het verzekeren van nauw overleg met BELAC [Belgische accreditatieinstelling], dat methodologische ondersteuning biedt onder de vorm van voorlichting voor het ontwikkelen van certificeringsprocedures en van een specifieke accreditatie voor die certificering, op voorwaarde dat dit uitvoerbaar is.

Piloot: FOD Economie in overleg met betrokken partners

Context: De Europese Commissie legt een duidelijk verband tussen het Europees actieplan voor de circulaire economie en de nieuwe Europese kmo-strategie voor een duurzaam en digitaal Europa²⁹. Beide strategieën moeten bijdragen aan de algemene horizontale benadering van de Europese Commissie ten aanzien van duurzaamheid en concurrentievermogen (de Green Deal). De complementariteit van deze twee initiatieven biedt kmo's een reële kans om nieuwe markten voor duurzame producten en diensten aan te boren en te ontwikkelen. Het succes van de circulaire economie berust op de ontwikkeling van de juiste vaardigheden binnen kmo's (vooral de meer traditionele ondernemingen) en vereist dat hun bevoorrechte toegang tot specifieke financieringsbronnen op Europees niveau wordt gestimuleerd.

Maatregel 11: Ondersteuning van de ontwikkeling van een efficiënt digitaal systeem om materiaalstromen op Europees niveau te traceren, teneinde de transparantie van productonderdelen te vergroten en een kwalitatieve, veilige recyclage te garanderen. Een eerste studie met een analyse van de technische behoeften en mogelijkheden op Belgisch niveau werd in 2021 gefinancierd door de FOD Volksgezondheid. De resultaten van deze studie zullen op Europees niveau worden gebruikt (met name in het kader van het initiatief voor duurzame producten) en zullen een aanvulling vormen op de analyse die op Europees niveau aan de gang is.

Piloot: FOD Volksgezondheid in overleg met betrokken partners

Context: Al te vaak is er een gebrek aan communicatie tussen het bedrijf dat een product vervaardigt, de detailhandelaar die het verkoopt, de persoon of organisatie die het koopt, en het bedrijf dat verantwoordelijk is voor de voorbereiding van het product voor hergebruik of definitieve recyclage. De transparantie van de industriële waardeketen, maar ook naar de consument toe, is belangrijk voor de veiligheid en het leefmilieu en maakt in sommige gevallen een betere recyclage mogelijk. Veel hoogwaardige materialen worden nu gedowncycled tot producten die aan minder strenge kwaliteitscriteria moeten voldoen, gewoon omdat de consument niet weet hoe hij het product moet sorteren en de recycleerders niet weten wat erin zit. Er moet een doeltreffend traceerbaarheidssysteem komen op Europees niveau waarmee de producten, de materialen en de chemische stoffen waaruit deze producten bestaan, in de hele waardeketen kunnen worden getraceerd. De Commissie heeft herhaaldelijk het belang hiervan onderstreept in het nieuwe actieplan circulaire economie en voert momenteel een studie uit om na te gaan hoe dit precies kan worden verwezenlijkt.

²⁹ Europese Commissie (10 maart 2020). Een kmo-strategie voor een duurzaam en digitaal Europa. Raadpleegbaar op: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-sme-strategy-march-2020_fr.pdf

De studie vermeld in deze maatregel zal een goede basis vormen voor verdere analyse en standpuntbepaling op het Europese niveau. Bij de onderhandelingen zal ook rekening gehouden worden met de haalbaarheidsproblemen die KMO's kunnen ondervinden om met de complexiteit van een dergelijk systeem om te gaan..

Doelstelling 3 – Ondersteunen van de rol van de consumenten en aanbestedende diensten

Maatregel 12: Met betrekking tot de wettelijke garantie op consumentenproducten, de periode van omkering van de bewijslast verlengen tot 2 jaar om de volledige garantieperiode te bestrijken en onderzoeken welke rol de wettelijke garantieperiode kan spelen bij de overgang naar een circulaire economie.

Piloot: FOD Economie en FOD Justitie in overleg met betrokken partners

Context: De duur van de wettelijke garantie en de periode van omkering van de bewijslast zijn geregeld in de Europese richtlijn 2019/771. Deze richtlijn legt de duur van de wettelijke garantie vast op twee jaar en de periode van omkering van de bewijslast op één jaar, met de mogelijkheid voor de lidstaten om te voorzien in een garantieperiode van meer dan twee jaar en om de periode van omkering van de bewijslast te verlengen tot twee jaar. Thans geldt in België een wettelijke garantie van twee jaar voor nieuwe producten en een omkering van de bewijslastperiode van zes maanden. De omkeerperiode zal vanaf 1 januari 2022 worden verlengd tot 2 jaar en zal dan de volledige periode van de wettelijke garantie bestrijken. De wettelijke garantieperiode voor bepaalde producten kan ook een belangrijk element zijn in de overgang naar een circulaire economie. Het staat de lidstaten vrij een langere wettelijke garantieperiode vast te stellen voor alle producten of voor bepaalde categorieën producten. Verschillende Europese landen hebben al een wettelijke garantie van meer dan 2 jaar, zoals Zweden, Schotland, Ierland, Engeland en Noord-Ierland, terwijl in Nederland en Finland de duur van de garantie gebaseerd is op de gemiddelde levensduur van het product en in Noorwegen en IJsland producten met een gemiddelde levensduur van meer dan 2 jaar een wettelijke garantie van 5 jaar hebben. De federale regering zal onderzoeken welke rol de wettelijke garantieperiode kan spelen in de overgang naar een circulaire economie.

Maatregel 13: Specifieke claims op product omkadering door productnormen. Het gaat bijvoorbeeld over claims over het percentage gerecycleerde materialen (zie maatregel 4), de herstelbaarheid van het product (zie maatregel 2), de herbruikbaarheid van het product of claims over het gehalte aan biomassa.

Piloot: FOD Volksgezondheid in overleg met betrokken partners

Context: Steeds meer consumenten willen milieuvriendelijkere producten kopen. Zij moeten producten kunnen kiezen zonder misleid te worden door foutieve marketing. Er zijn richtlijnen voor milieucclaims opgesteld die, naar verwachting, binnenkort zullen worden gepubliceerd. Bovendien is het mogelijk om specifieke claims te omkaderen met precieze en objectieve criteria, in afwachting van strengere Europese regels om greenwashing tegen te gaan³⁰. Een dergelijk kader bestaat bijvoorbeeld al voor composteerbare

³⁰ Momenteel wordt het regelgevingskader voor milieureclame en -claims op Europees niveau vastgesteld. Het is erg algemeen en beperkt zich tot het verbieden van misleidende of oneerlijke handelspraktijken (Richtlijn 2005/29). Deze richtlijn is overigens maximaal geharmoniseerd, waardoor de lidstaten geen specifieke nationale maatregelen kunnen nemen. Het in 2020 goedgekeurde actieplan circulaire economie van de EU voorziet in maatregelen om de consumenten in staat te stellen duurzame keuzes te maken, onder meer door consumenten betrouwbare en relevante informatie te verstrekken over de milieukeuzes en -prestaties van producten. Een van de acties die de Commissie in dit verband overweegt, is een regelgevend initiatief om "greenwashing" tegen te gaan.

en biologisch afbreekbare materialen. Het KB³¹ van 9 september 2008 stelt productnormen vast voor composteerbare en biologisch afbreekbare materialen. Elke producent die deze aspecten van zijn product wenst mee te delen, moet voldoen aan de eisen van het KB. Het doel van deze maatregel is deze aanpak uit te breiden tot andere aspecten waarop claims kunnen gemaakt worden.

Maatregel 14: De kennis van de aanbestedende diensten op het gebied van circulaire overheidsopdrachten verbeteren en piloot-overheidsopdrachten op het gebied van de circulaire economie lanceren. Die maatregel wordt ontwikkeld in samenhang met het federaal plan voor duurzame aanbestedingen

Piloot: BOSA in overleg met betrokken partners

Context: Overheidsopdrachten vertegenwoordigen meer dan 13% van het BBP in België en spelen derhalve een belangrijke rol in de transitie naar een duurzame en circulaire economie. Overheidsopdrachten kunnen immers worden gebruikt als hefboom om extra marktopportunities voor duurzame producten te ondersteunen en te creëren, de 'due diligence' van de toeleveringsketen te bevorderen en de markt aan te moedigen om over te schakelen op meer milieuvriendelijke en sociaal verantwoorde oplossingen. Er zijn al heel wat acties ondernomen op dit gebied³².

Maatregel 15: Een communicatiecampagne opzetten om de Belgische consument bewust te maken van duurzame consumptie en circulaire economie.

Piloot: FOD Economie in overleg met betrokken partners

Context: Er zal een analyse worden uitgevoerd om de obstakels op het vlak van informatie over duurzame consumptie in België te identificeren en om kernboodschappen te ontwikkelen om de consument te informeren en te sensibiliseren over duurzame consumptie en circulaire economie. De campagne zal worden gevoerd op basis van een voorafgaande segmentatie van de bevolking en de resultaten van deze

³¹ https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/19090747/kb.pdf

³² Het koninklijk besluit van 22 december 2017 inzake de federaal gecentraliseerde overheidsopdrachten in het kader van het federaal aankoopbeleid stelt als vierde doelstelling voorop: het bevorderen van duurzaamheid van overheidsopdrachten voor diensten en leveringen. Deze doelstelling is ook terug te vinden in de wet van 17 juni 2016 inzake overheidsopdrachten. Artikel 81 van deze wet verplicht de wetgever de overheidsopdracht te gunnen aan de inschrijver met de economisch voordeligste offerte. Die kan worden bepaald volgens één van de drie methoden:

- Op basis van de prijs;
- Op basis van de kosten, volgens een levenscycluskostenbenadering. Deze kosten omvatten de kosten van de aanschaf, het gebruik, het onderhoud en het einde van de levensduur. Hierin kunnen ook de kosten worden opgenomen die worden toegeschreven aan externe milieueffecten, op voorwaarde dat de monetaire waarde ervan kan worden bepaald en geverifieerd.
- Op basis van de beste prijs-kwaliteitverhouding, alsmede op criteria waaronder kwalitatieve, ecologische en/of sociale aspecten die verband houden met het voorwerp van de overheidsopdracht in kwestie.

De omzendbrief van 16 mei 2014 legt de uitvoeringsbepalingen vast voor de integratie van duurzame ontwikkeling in het kader van federale overheidsopdrachten. De omzendbrief verwijst naar de gidsen voor duurzame aankopen van het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling in samenwerking met de gewesten, waarin de duurzaamheidscriteria per product- en dienstencategorie worden beschreven. Deze gidsen kunnen door de wetgever worden gebruikt bij de opstelling van opdrachtdocumenten. Strikt genomen bevatten ze echter geen informatie over minimumlevensduurcriteria, maar deze criteria worden vaak "vertaald" in de garantievoorwaarden. De gids "Public procurement for a circular economy" van de Europese Commissie, tot slot, bevat richtsnoeren, beste praktijken en concrete voorbeelden.

analyse en de concrete veranderingen in de consumentenrechten die het plan teweegbrengt, zullen erin worden verwerkt. De communicatiecampagne heeft als tweeledig doel:

- 1) De consument bewuster maken van duurzame consumptie en bijvoorbeeld van de potentiële financiële voordelen voor zijn portemonnee.
- 2) Voorlichting van de consument over de veranderingen in de rechten van de consument in het kader van het plan (bv. langere garantie, invoering van een productpaspoort, herstelbaarheidsindex).

Bij de uitvoering van dit initiatief zal worden gezorgd voor samenhang en complementariteit met de acties van de gewesten die reeds strategieën op dit gebied ontwikkelen, zodat in België over deze onderwerpen coherent wordt gecommuniceerd.

Doelstelling 4 – Zorgen voor de nodige stimulansen en instrumenten

Maatregel 16: Ondersteuning van de financiering van de circulaire economie door het faciliteren van het zoeken naar concrete oplossingen met de financiële sector voor de uitdagingen in verband met de identificatie, beoordeling, financiering en uitvoering van projecten op het gebied van de circulaire economie.

Piloot: FOD Economie in overleg met betrokken partners

Context: De belangrijkste uitdagingen bij de financiering van de circulaire economie zijn het gebrek aan informatie over de specifieke kenmerken van de circulaire economie binnen de financiële sector en de noodzaak om methodologieën te ontwikkelen voor de evaluatie van projecten op het gebied van circulaire economie. De FOD Economie en de FOD Volksgezondheid hebben in 2017 een eerste seminarie georganiseerd met de belanghebbenden, waaronder vertegenwoordigers van de banksector, rond de financiering van de circulaire economie. Deze seminarie is bedoeld om banken, in overleg met de regio's, te bevragen over hun motivaties, hun evaluatiecriteria en hun vooruitgang bij producten op het vlak van circulaire economie die aangeboden worden aan bedrijven. Dit zal verschillende belanghebbenden samenbrengen en voorstellen formuleren voor concrete oplossingen voor de financiering van projecten betreffende circulaire economie, op basis van obstakels die in vorige studies werden vastgesteld. De nieuwe editie van deze seminarie zal de gelegenheid bieden om de ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wetgeving te evalueren en de vooruitgang in de buurlanden te volgen.

Maatregel 17: Een netwerk van experts in het leven roepen om na te denken over mogelijke fiscale maatregelen als hefboom voor de circulaire economie en om fiscale instrumenten voor te stellen ter bevordering van de circulaire economie.

Piloot: FOD Financiën in overleg met betrokken partners

Context: De omschakeling naar een circulaire economie vergt een reflectie over de fiscaliteit. Passende maatregelen zouden de ontwikkeling van circulaire activiteiten stimuleren en aldus veel kansen bieden voor een duurzame consumptie en productie. Mogelijke werkpistes van dit deskundigennetwerk omvatten:

1. Het identificeren van belemmeringen voor de circulaire economie en het beoordelen van de voor- en nadelen van verschillende economische en fiscale instrumenten;
2. Het identificeren van fiscale aanpassingen ten gunste van de circulaire economie.

Doelstelling 5: Ondersteunen van de rol van werknemers in de transitie

Maatregel 18: Het evalueren van algemeen arbeidsmarktbeleid van beroepsopleiding dat (nog) onder federale bevoegdheid valt, vanuit de transitie-doelstellingen van het plan

Piloot: FOD werkgelegenheid in overleg met betrokken partners

Context: Een belangrijke voorwaarde voor de realisatie van het potentieel van de circulaire economie is opleiding. Aansluitend daarbij is uiteraard het hele federale beleid dat beroepsopleiding aanmoedigt en ondersteunt (aanpassing opleidingsverplichting, opleidingsrekening...) een belangrijke federale hefboom om de circulaire economie te ondersteunen. Initiatieven die de mobiliteit op de arbeidsmarkt aanmoedigen zullen maken dat de doorstroming naar de circulaire economie sneller verloopt. Hetzelfde geldt voor initiatieven die de instroom van laaggeschoolden aanmoedigen. Uiteraard is beroepsopleiding ondertussen voornamelijk een bevoegdheid van de gefedereerde entiteiten, net zoals belangrijke onderdelen van het economisch-industrieel beleid (bv. O&O uitgaven). Het komt er hier dus op aan de algemene, bestaande instrumenten en daarbij geplande beleidsinnovaties ook tegen het licht te houden vanuit de hier onder de aandacht gebrachte transitie. Overleg en samenwerking met regionale beleidsactoren van de arbeidsmarkt (bv. via de Hoge Raad voor Werkgelegenheid) en sociale partners (bv. in de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven) blijft daarbij essentieel voor het nodige draagvlak en maatwerk.

Maatregel 19: De creatie van een breed draagvlak en engagement door het sociale overleg zijn rol te laten spelen

Piloot: FOD werkgelegenheid in overleg met betrokken partners

Context: In dit kader kan gebruik worden gemaakt van het instrument van sectoraal sociaal overleg, vooral wanneer het plan sterk wordt gekoppeld aan een sectorale invalshoek. Het sectorale overleg op het niveau van de paritaire comités kan dan een nuttig instrumentarium zijn voor de inzet van expertise, het garanderen van voldoende maatwerk, de creatie van draagvlak en de nodige aandacht voor de sociale doelstellingen. We kunnen in dit kader verwijzen naar de vraag om sectorale analyses uit te voeren. Verder kennen we al het instrument van de innovatie-akkoorden en (regionale) sectorconvenanten. Het mobiliseren van de sectorale en intersectorale opleidingsfondsen, beheerd door de sociale partners, lijkt ons zéér belangrijk voor het plan.

Maatregel 20: De nodige tijd en ruimte geven aan technology-assessment vanuit het oogpunt van de welzijnsproblematiek van betrokken werknemers

Piloot: FOD werkgelegenheid in overleg met betrokken partners

Context: Technologische ontwikkeling – wie maakt deel uit van dit plan– dwingt ook tot technology-assessment. Inspraak van werknemers in de noodzakelijke risico-analyses is daarbij belangrijk. Hiervoor bestaat in België de nodige structuur (bv. het Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk) en de nodige reglementering (risico-analyses in het kader van het globale preventiemanagement op het werk). Wanneer dus bepaalde ‘circulaire’ methodes worden omgezet in bedrijfsgidsen (zie maatregel 8) mag hierbij dus zeker de risico-analyse vanuit het oogpunt van de werknemer niet uit het oog verloren worden. Bij voorgestelde expertinbreng (zie maatregel 17) kan in dit kader gekeken worden naar de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk. Verder zou kunnen gekeken worden vanuit het controle-

perspectief of geen bijzonder aandacht moet gaan naar nieuwe, zich ontwikkelende sectoren van de circulaire economie in de meerjarenplanning van de inspecties (toezicht op de sociale wetten en toezicht welzijn op het werk).

In dit verband is het ook belangrijk te herinneren aan cao nr. 39 van de Nationale Arbeidsraad over de nieuwe technologieën, waarin o.a. artikel 2, § 1, bepaalt dat wanneer de werkgever besloten heeft over te gaan tot een investering in een nieuwe technologie en wanneer die investering belangrijke collectieve gevolgen heeft voor de werkgelegenheid, de werkorganisatie of de arbeidsvoorwaarden, hij dan uiterlijk drie maanden vóór het begin van de inplanting van de nieuwe technologie, eensdeels geschreven informatie moet verschaffen over de aard van de nieuwe technologie, over de factoren die de invoering ervan rechtvaardigen alsmede over de aard van de sociale gevolgen en anderdeels met de werknemersvertegenwoordigers overleg moet plegen over de sociale gevolgen van de invoering van de nieuwe technologie.

Maatregel 21: Uitnodigen van sociale partners tot grotere aandacht voor 'duurzaamheid' in de Belgische loonvorming

Piloot: FOD werkgelegenheid in overleg met betrokken partners

Context: Loon is een ander fundamenteel aspect van arbeidsrelaties. Arbeid levert loon op en verschaft inkomen. Dit inkomen vertaalt zich in een consumentenvraag. In het Belgische systeem van loonvorming spelen collectieve loonakkoorden, vervat in cao's, een belangrijke rol. Verder wordt deze loonvorming gekenmerkt door een veelkleurig palet aan vormen van verloning, gaande van verloning op schaalbasis over ecocheques en bedrijfswagens tot winstdeelnames of collectieve bonussen. De (interprofessionele) sociale partners zouden kunnen worden uitgenodigd om een diepgaande reflectie te maken over hoe in deze loonvorming (nog) méér aandacht kan besteed worden aan 'duurzaamheid' en 'vergroening' (naar analogie van maatregel 17 op fiscaal vlak).

Doelstelling 6 – Evalueren van de vorderingen

Maatregel 22: Analyse van de Belgische gegevens van het EU-kader voor toezicht op de circulaire economie op basis van het door Eurostat opgezette kader voor toezicht op de circulaire economie.

Piloot: FOD Economie in overleg met betrokken partners

Context: Eurostat, belast met het consolideren van gegevens van alle Europese lidstaten, heeft in 2018 een EU-monitoringkader voor de circulaire economie gepubliceerd; het behelst tien indicatoren. Op basis daarvan zal het mogelijk zijn om de langetermijntrends in België op het vlak van circulaire economie te volgen en te vergelijken met die van andere lidstaten.

Maatregel 23: Een langetermijnstrategie ontwikkelen om de overgang naar een circulaire economie te monitoren aan de hand van passende indicatoren zoals de materialen voetafdruk van België.

Piloot: FOD Economie in overleg met betrokken partners

Context: De bevoegde instanties zullen in overleg met het Federaal Planbureau en het intra-Belgische platform voor de circulaire economie een strategie ontwikkelen voor de monitoring van de transitie naar een circulaire economie aan de hand van concrete indicatoren in overleg en in coördinatie met de regio's (zie deel 2). De systematische monitoring van de indicatoren zal nuttig zijn om de vooruitgang in België te beoordelen en concrete kwantificeerbare doelstellingen op middellange en lange termijn vast te stellen.

Er zou een mechanisme kunnen worden overwogen dat vergelijkbaar is met het mechanisme dat in België wordt gebruikt voor de monitoring van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen.

Maatregel 24: Onderzoek naar de bijdrage van de circulaire economie in de strijd tegen de klimaatverandering en de bevordering van biodiversiteit en economische welvaart.

Piloot: FOD Volksgezondheid in overleg met betrokken partners

Maatregel 25: Monitoring van de uitvoering van het federaal actieplan circulaire economie.

Piloot: FOD Volksgezondheid en FOD Economie in overleg met betrokken partners

Context: De uitvoering van het plan zal om de twee jaar worden gemonitord door de FOD Economie en de FOD Volksgezondheid vanaf de publicatie van dit actieplan. Toezicht op de vorderingen is van essentieel belang om ervoor te zorgen dat de doelstellingen worden bereikt of dat er aanpassingen nodig zijn.